

Canvi de tendència o estabilització de la població escolar de les Illes Balears

Lluís Vidaña Fernández

RESUM

Una vegada la immigració d'alumnat procedent de l'estranger s'ha estabilitzat, ha canviat el signe de l'evolució de la població escolar de les Illes Balears cap a una tendència de manteniment del nombre d'alumnes escolaritzats als centres durant el curs 2011-2012. Aquest fet, tant desitjat per la comunitat educativa de les Illes, ajudarà a posar les bases i els recursos necessaris per contribuir a la millora de la integració intercultural entre el conjunt d'alumnes matriculats als centres educatius del sistema educatiu balear.

En relació amb la integració escolar i social de l'alumnat provinent de l'exterior, volem presentar, a la segona part de l'article, la situació de l'alumnat estranger dins els estudis de formació professional, tant en la seva vessant inicial (PQPI), com pel que fa als cicles formatius (grau mitjà i superior). La visió finalista d'aquests estudis és una de les millors vies per a la integració laboral, la qual cosa afavoreix l'adquisició de feines qualificades i l'assoliment a curt termini de salaris en igualtat de condicions amb la població autòctona i, en un estadi posterior, més avantatges per a la integració social.

RESUMEN

Una vez la inmigración de alumnado procedente del extranjero se ha estabilizado, ha cambiado el signo de la evolución de la población escolar de las Islas Baleares hacia una tendencia de mantenimiento del número de alumnos escolarizados en los centros durante el curso 2011-2012. Este hecho, tan deseado por la comunidad educativa de las Islas, ayudará a poner las bases y los recursos necesarios para contribuir a la mejora de la integración intercultural entre el conjunto del alumnado matriculado en los centros educativos del sistema educativo balear.

En relación con la integración escolar y social del alumnado procedente del exterior queremos presentar, en la segunda parte del artículo, la situación del alumnado extranjero en relación con los estudios de formación profesional, tanto en su vertiente inicial (PQPI), como en lo referente a los ciclos formativos (grado medio y superior). La visión finalista de estos estudios es una de las mejores vías para la integración laboral, lo que favorece la adquisición de trabajos cualificados y la consecución a corto plazo de salarios en igualdad de condiciones con la población autóctona y, en estadio posterior, muchas más ventajas para la integración social.

I. LES DADES DEMOGRÀFIQUES GENERALS

La població de les Illes Balears, el gener de 2011, és de 1.112.712 habitants, 596.755 dels quals han nascut a les Illes i 515.957 han nascut fora. L'augment de població respecte a l'any anterior, quan la població balear era de 1.106.049 habitants, ha estat del 0,6% amb un total de 6.663 nous habitants. En relació amb l'exercici anterior la taxa de creixement, ha davallat en un 0,36%, fet que confirma l'estabilització del creixement de la població de les Illes, i és explicable per un baix creixement vegetatiu i pels efectes de la crisi econòmica en l'aturada de la immigració procedent de l'exterior.

De les persones nascudes fora de les Illes Balears, 270.647 tenen nacionalitat estrangera i, per tant, representen el 52,43%; d'aquestes, únicament 242.500 tenen nacionalitat estrangera i 28.147, doble nacionalitat (estrangera i espanyola). La població estrangera resident a les Illes amb nacionalitat exclusivament estrangera (242.500) representa el 21,8% del total de la població total.

I, d'altra banda, hi ha els residents que han nascut en altres comunitats autònomes (CA) que sumen un total de 245.310 persones i representen el 22% del total de la població balear. La distribució d'aquesta població espanyola nascuda en altres comunitats autònomes, per importància numèrica, és la següent:

Andalusia	84.455
Catalunya	34.775
Castella - la Manxa	20.142
Madrid	19.402
País Valencià	18.162
Altres comunitats autònomes	68.374

En relació amb la presència percentual de la població estrangera a les diferents comunitats autònomes les Illes Balears se situen en primer lloc, amb el 21,8%. La mitjana espanyola és del 12,2%.

QUADRE I. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (GENER 2011)	
Comunitats autònomes	Població estrangera (%)
Illes Balears	21,8
País Valencià	17,2
Madrid	16,4
Múrcia	16,4
Catalunya	15,3
Mitjana espanyola	12,2
País Basc	6,6
Cantàbria	6,6
Astúries	4,7
Galícia	3,9
Extremadura	3,7

Font: Institut Nacional d'Estadística

Al quadre 2, s'observa la disminució del creixement de la població durant els dos darrers anys, precisament des del moment en el qual va esclatar la crisi econòmica.

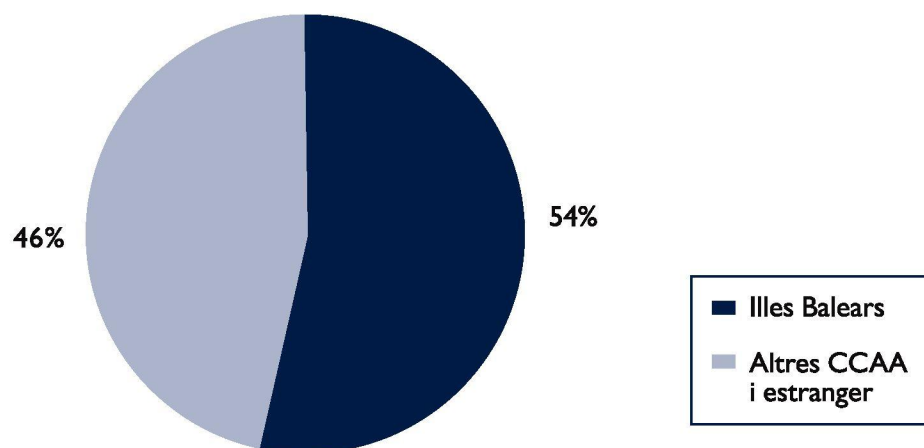
QUADRE 2. TAXA DE CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS (2000-2011)

Any	Taxa creixement població CAIB* (%)
2000	2,9
2001	3,9
2002	4,36
2003	3,31
2004	0,81
2005	2,94
2006	1,82
2007	2,96
2008	4,09
2009	2,1
2010	0,96
2011	0,6

Font: Institut Nacional d'Estadística

*CAIB: comunitat autònoma de les Illes Balears

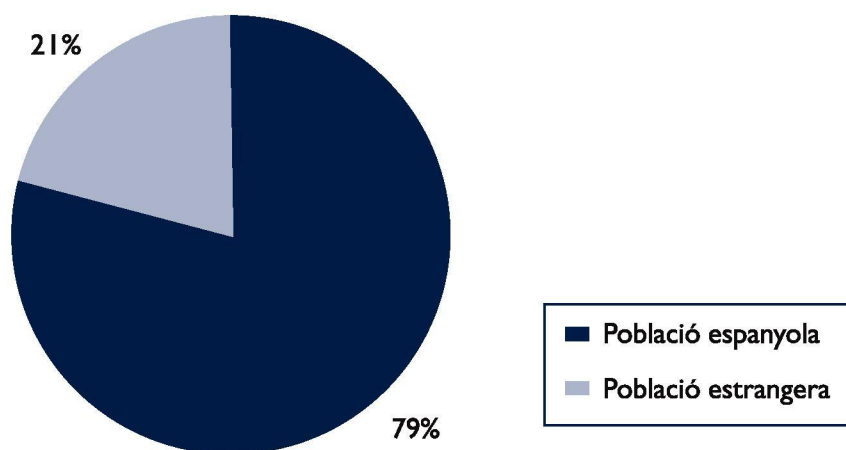
GRÀFIC 1: POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS, PER LLOC DE NAIXEMENT. ANY 2010

Font: Vidaña, 2010

El percentatge de població nascuda a les Illes Balears continua representant el 54%, en xifres absolutes, aquest es tradueix en 596.755 habitants enfront de 515.957 residents nascuts fora de les Illes que representen el 46%. Per primera vegada durant els darrers anys, l'augment de la població respon més al creixement vegetatiu que al factor immigratori.

GRÀFIC 2: POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS, PER NACIONALITAT. ANY 2010

Font: Vidaña, 2010

Així doncs, el factor migratori sembla que ha perdut la rellevància d'anys anteriors en l'increment de la població de les Illes Balears, i aquest fet té correlació en l'àmbit educatiu.

En línies generals, continua el retorn de persones originàries de Llatinoamèrica a causa de la crisi econòmica. No obstant això, es manté l'arribada de ciutadans procedents de països d'incorporació recent a la UE, com Romania i Bulgària. Així mateix, s'observa el manteniment de la població d'altres nacionalitats, com l'alemanya, i una petita disminució de la britànica. I, a l'últim, es manté un creixement en l'arribada de població procedent de la Xina.

El fet que molts dels retorns afectin persones i famílies en edat laboral (40-45 anys) té un efecte en la pèrdua d'alumnat i ajuda a explicar la baixa de matriculació en els nivells d'ensenyament obligatori, malgrat que es produeix un petit augment de l'alumnat estranger matriculat en nivells educatius postobligatoris, es a dir, alumnat d'ESO que ha cursat estudis a les Illes.

Observant la globalitat de les nacionalitats presents a l'arxipèlag balear, es constata que destaquen els residents procedents del Marroc, l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, Alemanya, el Regne Unit, Romania, l'Uruguai i Bolívia.

1.1. Creixement de la població de les Illes en el període 1996-2010

Per entendre millor l'evolució de l'alumnat estranger a les Illes Balears durant els darrers anys, convé tenir una perspectiva del creixement de la població de les Illes en el període 1996-2010, que ha estat del 31,12% i representa, en xifres absolutes, 344.805 nous residents.

El desglossament d'aquest increment poblacional és el següent:

Un total de 304.311 individus són persones provinents de la immigració de l'exterior, que representen el 88,26% dels nous habitants de l'arxipèlag.

Un total de 40.494 persones, que representen el 11,74%, són el resultat del creixement vegetatiu, és a dir, la diferència entre naixements i defuncions.

Per tant, el factor de la immigració com a causa del creixement de la població balear és clau i únicament la crisi econòmica de 2008 ha frenat aquesta dinàmica i ha contribuït a una taxa de creixement moderada durant l'any 2010 i més adequada al creixement vegetatiu. Malgrat tot, a les Illes, com a conseqüència de la immigració de dones en edat fèrtil durant aquesta darrera dècada, el nombre de naixements és més elevat de l'habitual en un sistema demogràfic modern com el balear.

Des del punt de vista demogràfic, aquest rejueniment de la població balear a causa de la immigració, per raons econòmiques i laborals, farà que segurament, malgrat la crisi econòmica i l'aturada de la immigració massiva dels darrers anys, la població continui creixent.

Observant l'evolució de la població durant el darrer any, 2010, en l'àmbit municipal es pot observar que:

- Municipis tradicionalment receptors de població procedent de l'estranger han perdut residents, com Calvià, Felanitx, Fornalutx, Muro, Maó i Sant Joan de Labritja.
- D'altra banda, municipis més grans han vist créixer el nombre d'habitants a causa del fenomen de desplaçament de la població per trobar feina (Palma, Eivissa Vila, Manacor...) o per motius residencials (Marratxí, Santa Eulària del Riu, Lluçmajor a les urbanitzacions costaneres).

I.2. L'alumnat estranger de nivells no universitaris dins el sistema educatiu de les Illes Balears

En relació amb la situació de l'alumnat estranger present al sistema educatiu de les Illes Balears en nivells no universitaris, cal dir en primer lloc que s'ha experimentat un augment de 896 alumnes en relació amb el curs anterior, la qual cosa representa el 3,3% d'increment; no obstant això, cal tenir en compte el següent:

Fins al curs 2009-2010 l'increment d'alumnat estranger era constant en totes les etapes educatives. A partir d'aquesta data trobam una situació diferent consistent en una disminució d'alumnat estranger matriculat en les etapes d'educació infantil i primària, la qual cosa és explicable pel retorn de moltes famílies als seus països d'origen i, d'altra banda, l'increment d'alumnat estranger a estudis d'ESO i postobligatoris com la formació d'adults, formació professional, batxillerat, escoles d'idiomes, etc., fet motivat, en gran part, per la situació d'atur existent que provoca la necessitat d'obtenir una qualificació i titulació per afrontar millor els reptes de la crisi actual.

En xifres globals això significa que l'evolució del nombre d'alumnes estrangers presents en el sistema educatiu de les Illes Balears, en nivells no universitaris, ha estat la següent:

Curs 2008-2009: 28.568
 Curs 2009-2010: 26.975
 Curs 2010-2011: 27.871

Les dades demogràfiques generals confirmen la continuïtat del procés de retorn de col·lectius de diferents països, sobretot de Llatinoamèrica, acompanyats pels fills d'edat escolar compresa entre 3 i 12 anys, a causa de la crisi econòmica i de la manca de feina.

Al quadre següent es recullen les dades d'alumnat total matriculat als centres educatius de les Illes per nivells educatius i etapes educatives.

QUADRE 3. ALUMNAT MATRICULAT ALS CENTRES EDUCATIUS DE LES ILLES BALEARS, PER NIVELLS O MODALITATS EDUCATIUES I TIPOLOGIA DE CENTRES. CURS 2010-2011

Etapes educatives	Centres públics	Centres privats	Centres concertats	Total
E. infantil	21.639	181	10.653	32.473
E. primària	41.513	249	21.580	63.342
ESO	24.627	153	14.212	38.992
Batxillerat	10.244	174	2.691	13.109
CFG mitjà i superior	9.737	275	800	10.812
PQPI	1.628	9	481	2.118
Altres	15.475			15.475
Total	124.863	1.041	50.417	176.321

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Educació

El quadre 4 recull l'alumnat matriculat al sistema educatiu de les Illes Balears per tipologia de centres, i serveix per completar la informació anterior.

QUADRE 4. ALUMNAT MATRICULAT AL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS, PER ILLES I TIPOLOGIA DE CENTRES EDUCATIUS. CURS 2010-2011

Illa	Centres públics	Centres privats	Centres concertats	Total
Mallorca	92.526	996	44.803	138.325
Menorca	14.596		3.177	17.733
Eivissa	16.615		2.438	19.053
Formentera	1.126	45	39	1.210
Illes Balears	124.863	1.041	50.417	176.321

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres

Al quadre resum 5 es representa el percentatge d'alumnat estranger en relació amb el total de l'alumnat de les Illes Balears, així com la seva distribució percentual per illes. Destaquen Formentera (19,36%) i Eivissa (18,32%), Mallorca se situa en la mitjana (15,65%) i Menorca presenta un tant per cent inferior (14,04%). Cal recordar que el 15,81% de l'alumnat estranger de mitjana col·loca les Illes Balears en els primers llocs del rànquing de les comunitats autònomes pel que fa a aquesta variable.

QUADRE 5. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ILLES. CURS 2010-2011

Illa	Total alumnes	Alumnat estranger	Alumnat estranger (%)
Mallorca	137.992	21.593	15,65
Menorca	17.733	2.493	14,04
Eivissa	19.413	3.556	18,32
Formentera	1.183	229	19,36
Total	176.321	27.871	15,81

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres

En les pàgines següents s'analitzen aspectes més específics de l'alumnat estranger escolaritzat als centres educatius de les Illes, tant de caire quantitatiu com de caire més singular o cultural. La correlació entre els països de principal procedència de la immigració a les Illes i la nacionalitat de l'alumnat majoritari escolaritzat als centres educatius és molt clara. Per ordre d'importància quantitativa destaca la presència d'alumnat estranger dels països següents: Marroc, Equador, Argentina, Colòmbia, Alemanya, Regne Unit, Romania, Uruguai i Bolívia. Per a cadascun se supera els 1.000 alumnes, els quals en conjunt sumen 18.221, que representen el 65,37% de l'alumnat estranger present al sistema educatiu de les Illes Balears durant el curs 2010-2011.

A) La població en edat escolar obligatòria

La perspectiva històrica per etapes educatives en l'evolució de l'alumnat estranger aporta una informació útil per a la planificació educativa i, en general, per comprendre el canvi de tendència que expliquem al present treball. El quadre 6 presenta aquesta evolució des del curs 2004-2005 fins al present.

Quadre 6. Evolució de la distribució de la població escolar de nacionalitat estrangera a les Illes Balears, per etapes educatives. Període 2004-2011

QUADRE 6. EVOLUCIÓ DE LA DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESCOLAR DE NACIONALITAT ESTRANGERA A LES ILLES BALEARS, PER ETAPES EDUCATIVES. PERÍODE 2004-2011

Nivell educatiu	E. infantil	E. primària	ESO	Altres
Curs 2004-2005	3.171	7.556	4.508	3.788
Curs 2005-2006	3.297	8.719	5.124	4.758
Curs 2006-2007	3.311	9.450	5.768	5.279

continua

Nivell educatiu	E. infantil	E. primària	ESO	Altres
Curs 2007-2008	3.662	9.667	6.764	6.017
Curs 2008-2009	4.111	11.034	7.408	6.015
Curs 2009-2010	3.862	9.686	7.620	5.807
Curs 2010-2011	2.417	9.188	8.272	7.994

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres

Del quadre anterior podem extreure una sèrie de conclusions molt interessants:

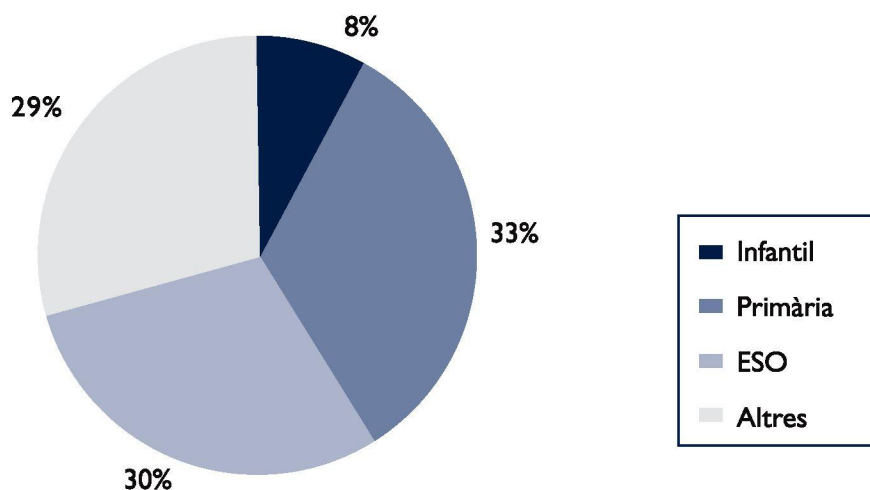
A l'etapa de segon cicle d'educació infantil (3 a 6 anys) la disminució del nombre d'alumnes estrangers ha estat molt important, en total ha estat de 1.445 alumnes que representen el 37%, fet que evidencia clarament el retorn de famílies joves als seus països d'origen, sobretot cal destacar el col·lectiu llatinoamericà, seguit del marroquí.

A primària també s'observa una disminució, menor que en el cas anterior, de 498 alumnes, que representen el 5,15%.

En els estudis d'ESO, canvia el sentit de l'evolució d'alumnat estranger i esdevé positiva en 652 alumnes. Es tracta d'increment que representa el 8,55% d'alumnat estranger. Majoritàriament són alumnes que s'han promocionat a primer curs d'ESO procedents dels centres de primària.

I, finalment, el fet més destacable del curs 2010-2011 és l'augment de 2.187 alumnes estrangers matriculats a estudis postobligatoris, que representen el 37% més que en el curs anterior, per les raons explicades anteriorment.

GRÀFIC 3: DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS, PER ETAPES EDUCATIVES. CURS 2010-2011

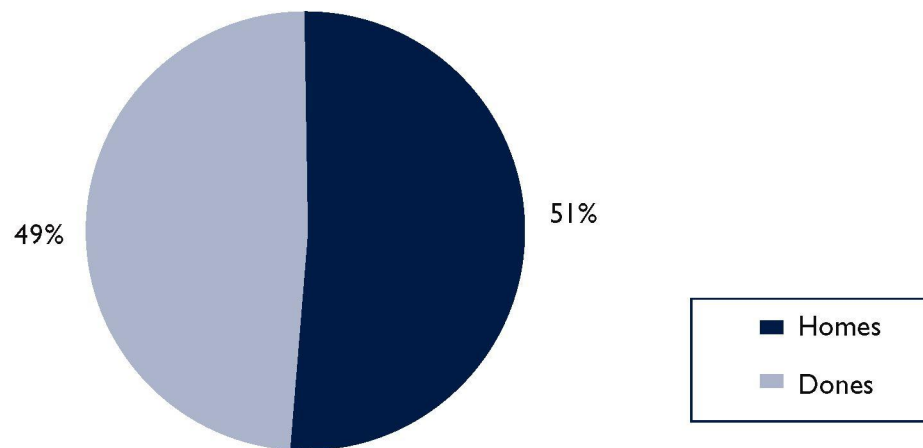

Font: Vidaña, 2011

El gràfic 3 il·lustra molt bé les dades anteriors. En relació amb el curs anterior, s'hi pot veure que en l'educació infantil davalla el percentatge d'alumnat estranger del 14 al 8%; a primària la disminució és del 36 al 33%. I, en sentit positiu, l'alumnat d'ESO passa del 28 al 30%, i la resta d'alumnat estranger present als estudis postobligatoris augmenta del 22 al 29%.

El gràfic següent representa la distribució de l'alumnat estranger de les Illes Balears durant el curs 2010-2011, per sexe. El nombre d'homes és de 14.196 (51%), lleugerament superior al de dones 13.675 (49%), i, per tant, aquesta variable es manté en els mateixos termes que els cursos anteriors.

GRÀFIC 4: DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS, PER SEXE. CURS 2010-2011

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres

QUADRE 7. INCREMENT DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS DURANT EL PERÍODE 1991-2011

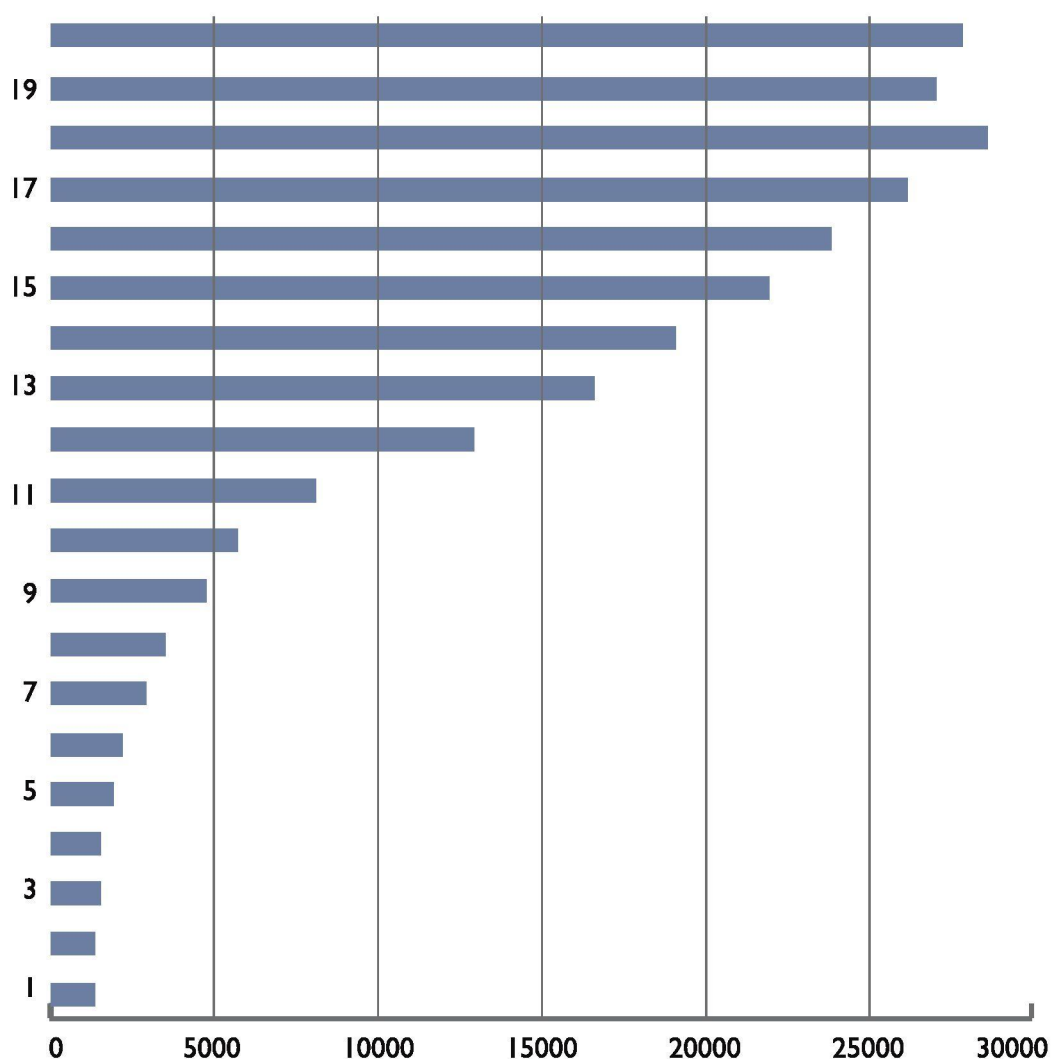
Curs escolar	Xifra total d'alumnat estranger	Curs escolar	Xifra total d'alumnat estranger
1991-1992	1.417	2001-2002	8.182
1992-1993	1.472	2002-2003	12.951
1993-1994	1.540	2003-2004	16.648
1994-1995	1.625	2004-2005	19.023
1995-1996	1.976	2005-2006	21.898
1996-1997	2.207	2006-2007	23.802
1997-1998	2.956	2007-2008	26.110
1998-1999	3.510	2008-2009	28.568
1999-2000	4.740	2009-2010	26.975
2000-2001	5.774	2010-2011	27.871

Font: elaboració pròpia a partir de dades del MEC (Ministeri d'Educació) i la Conselleria d'Educació

El quadre anterior i el gràfic 5 contenen informació sobre aquest petit increment d'alumnat estranger en relació amb el curs anterior, de 898 alumnes, que representen el 3,3%, bàsicament per l'increment de matrícula de persones de nacionalitat estrangera en estudis postobligatoris. Malgrat tot, no s'arriba a la xifra de fa dos anys, la qual cosa indica que el canvi de tendència és clar i la situació de disminució d'alumnat dins els nivells d'ensenyament obligatori iniciada el curs anterior es manté.

La pressió d'una arribada constant d'alumnes als centres d'educació infantil i primària (CEIP) de les Illes ha disminuït i, malgrat que n'hi ha un augment als ensenyaments secundaris, no té comparació amb el que ha succeït els cursos anteriors.

GRÀFIC 5. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER NO UNIVERSITARI A LES ILLES BALEARS (1991-2011)

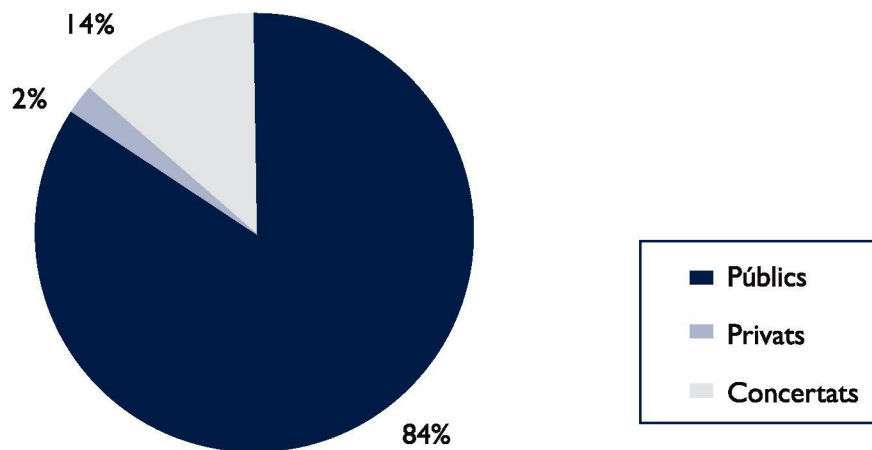

Font: elaboració pròpia

B) La distribució de l'alumnat estranger per centres educatius

En relació amb el curs anterior podem observar que durant l'any acadèmic 2010-2011 continua la concentració majoritària de l'alumnat estranger als centres públics de les Illes, és a dir, 23.481 alumnes (84%); 4.390 alumnes, que representen el 16% restant, es distribueixen entre centres concertats (14%) i centres privats (2%).

GRÀFIC 6: DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER TIPOLOGIA DE CENTRES EDUCATIUS. CURS 2010-2011

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Educació

En el cas de les Illes Balears, la presència d'alumnat estranger als centres públics supera en dos punts la mitjana espanyola que és del 82%. L'efecte «fugida» de les classes mitjanes cap als centres concertats i privats és la principal causa d'aquest fenomen, a partir d'una tradició anterior a l'arribada d'alumnat estranger en molts pobles i ciutats de les Illes de determinats grups socials. Aquesta situació està afavorida per l'existència d'una xarxa molt important de centres concertats, sobretot a l'illa de Mallorca. A les illes d'Eivissa i Formentera la menor presència de centres privats i concertats provoca una quasi exclusiva presència d'alumnat estranger als centres públics.

Com dèiem en l'anterior anuari, no tots els centres públics de les Illes Balears presenten percentatges similars d'alumnat estranger; el seu nombre està determinat per la ubicació del centre en barriades determinades de les principals ciutats de les Illes (Palma, Inca, Manacor, sa Pobla, Maó, Ciutadella, Eivissa, Santa Eulària del Riu, Sant Antoni de Portmany, etc.).

D'altra banda, també hi ha un nombre d'alumnat estranger que assisteix als centres privats i concertats, en el qual predomina l'alumnat del món desenvolupat i, per tant, amb una bona situació econòmica.

QUADRE 8. EVOLUCIÓ DEL PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER, PER TIPUS DE CENTRE 2004-2011

Centre	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
Públic	82	82	82	85	84	84	84
Concertat, privat	18	18	18	15	16	16	16

Font: elaboració pròpia a partir de dades del MEC i la Conselleria d'Educació

Les principals causes d'aquest fet tenen a veure amb motivacions socioeconòmiques, per damunt d'altres factors de caire ideològic i cultural.

C) Distribució de l'alumnat estranger per illes

QUADRE 9. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ILLES I NIVELLS EDUCATIUS. CURS 2010-2011

Illa	Infantil	Primària	ESO	Batxillerat	Altres	Total	2010-2011
Mallorca	3.558	8.245	6.606	1.038		19.447	84
Menorca	317	650	641	51		1.659	84
Eivissa	642	1.360	1.055	190		3.247	84
Formentera	36	108	76	10		230	84
Balears	2.417	9.188	8.272	1.666	6.328	27.871	84

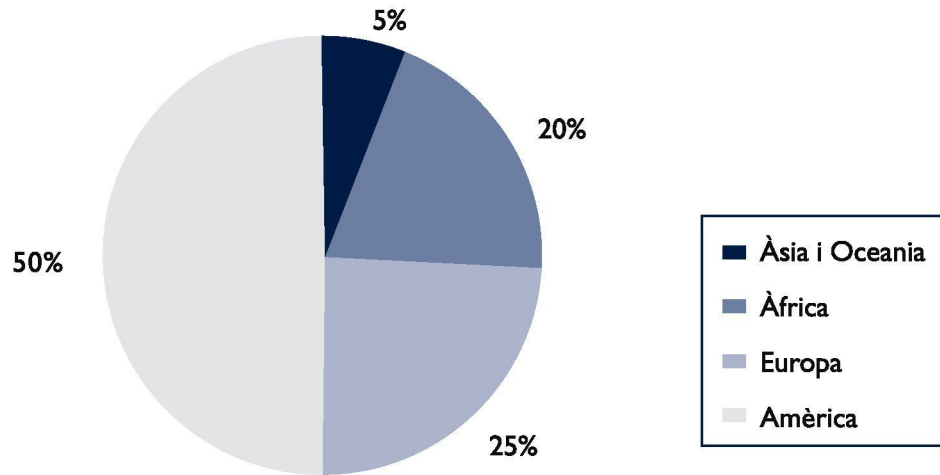
Font: Conselleria d'Educació i Cultura

A l'illa de Mallorca hi ha 21.593 alumnes estrangers, que representen el 77,47 %; seguidament, a l'illa d'Eivissa n'hi ha 3.556, que suposa el 12,75 %; a l'illa de Menorca en trobam 2.493, la qual cosa representa el 8,94 %, i els restants 229 alumnes és troben a l'illa de Formentera i representen el 0,82%.

D) La procedència geogràfica de l'alumnat

Al final del curs escolar 2010-2011, la distribució d'alumnat estranger matriculat als centres educatius de les Illes Balears per àrees continentals de procedència és la següent:

Del continent americà, hi ha 14.013 alumnes; del continent europeu, 6.856 alumnes; del continent africà, 5.480 alumnes, del continent asiàtic, 1.390, i d'Oceania, 132 alumnes.

GRÀFIC 7: DISTRIBUCIÓ D'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS, PER ÀREES CONTINENTALS DE PROCEDÈNCIA. CURS 2010-2011

Font: Vidaña, 2011

Una altra aproximació interessant pel que fa a la diversitat de l'alumnat estranger que conviu als centres educatius de les Illes Balears és la gran quantitat i varietat de països de procedència. També durant el curs 2010-2011 continua una progressió que sembla infinita d'aparició de noves nacionalitats presents al sistema educatiu balear, el nombre de les quals se situa en 144, fet que constata el caràcter global de les migracions internacionals actuals.

QUADRE 10. NACIONALITATS D'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS (2002-2011)

Curs	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2002-2003	115	103	45	56	16
2003-2004	115	110	52	60	19
2004-2005	119	107	58	67	20
2005-2006	117	106	57	69	19
2006-2007	126	124	52	63	20
2007-2008	127	126	57	74	22
2008-2009	131	131	63	78	22
2009-2010	137	132	72	78	26
2010-2011	144	138	77	73	30

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres

Respecte a les nacionalitats més significatives, des del punt de vista quantitatiu, el quadre 11 presenta un resum per nacionalitat, dins el conjunt de la comunitat de les Illes Balears, i recull el desglossament corresponent per Illes.

QUADRE 11. PRINCIPALS PAÏSOS DE PROCEDÈNCIA DE L'ALUMNAT ESTRANGER DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS. CURS 2010-2011

Curs	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Marroc	4.125	3.224	319	629	43
Equador	3.325	2.450	365	514	6
Argentina	2.679	2.139	195	300	45
Colòmbia	2.262	1.813	179	234	36
Alemanya	1.341	1.111	49	168	13
Regne Unit	1.152	691	266	195	
Romania	1.139	757	72	295	15
Uruguai	1.089	891	58	136	4
Bolívia	1.009	856	137	15	1
Bulgària	747	690	25	32	-
Xina	717	606	43	65	3
Brasil	713	483	119	107	4
Xile	670	588	18	59	5
R. Dominicana	570	447	69	52	2

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Educació

Les nacionalitats més representatives a cada Illa són les següents:

A l'illa de Mallorca hi trobam alumnes del Marroc, l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, Alemanya, l'Uruguai, Bolívia, Romania i el Regne Unit.

A l'illa de Menorca hi trobam alumnes de l'Equador, el Marroc, el Regne Unit, l'Argentina, Colòmbia, Bolívia i el Brasil.

A l'illa d'Eivissa, hi trobam alumnes del Marroc, l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, Romania, el Regne Unit, Alemanya i l'Uruguai.

I, per últim, a l'illa de Formentera, destaca l'alumnat procedent de l'Argentina, el Marroc, Colòmbia, Romania i Alemanya.

Per finalitzar aquest capítol de l'article, al quadre 12 detallem la relació de l'alumnat estranger al sistema educatiu de les Illes Balears per països d'origen, nombre d'alumnes i distribució per Illes.

QUADRE 12. ALUMNAT ESTRANGER DE NIVELLS NO UNIVERSITARIS, MATRICULAT AL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS, PER PAÏSOS D'ORIGEN I ILLES. CURS 2010-2011

País	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Total general
Marroc	3.224	319	629	43	4.215
Equador	2.450	365	514	6	3.335
Argentina	2.139	195	300	45	2.679

continua

País	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Total general
Colòmbia	1.813	179	234	36	2.262
Alemanya	1.111	49	168	13	1.341
Regne Unit	691	266	195		1.152
Romania	757	72	295	15	1.139
Uruguai	891	58	136	4	1.089
Bolívia	856	137	15	1	1.009
Bulgària	690	25	32		747
Xina	606	43	65	3	717
Brasil	483	119	107	4	713
Xile	588	18	59	5	670
República Dominicana	447	69	52	2	570
Rússia	413	52	24		489
Perú	337	95	32		464
Itàlia	244	40	85	22	391
Senegal	342	23	13		378
Cuba	276	55	18	2	351
Nigèria	310	3	1		314
Polònia	261	5	36	2	304
Veneçuela	237	28	17	1	283
França	186	22	52	8	268
Paraguai	136	12	98		246
Filipines	87	21	85		193
Índia	163	10	7	1	181
Ucraïna	155	10	13		178
Portugal	109	15	32		156
Països Baixos	76	11	55	2	144
Estats Units	111	12	15	1	139
Mali	97		2		99
Algèria	68	7	17	2	94
Suïssa	63	5	20	1	89
Pakistan	82	3			85
Guinea Equatorial	68	11	2		81
Mèxic	58	12	6		76
Bèlgica	44	5	20		69
Guinea	54	7	3		64
Suècia	42	4	8	1	55
Àustria	40	3	5		48
Gàmbia	27	8	2		37
Irlanda	29	3	4		36
Dominica	32	2			34
República Txeca	30	1	3		34
Eslovàquia	24		7		31
Camerun	28	2			30

continua

País	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Total general
Bangladesh	24	5			29
Moldàvia	26		2		28
El Salvador	24		3		27
Hongria	19		7	1	27
Nepal	21	2	3		26
Lituània	23	3			26
Canadà	23	2			25
Mauritània	1	23			24
Japó	12	2	8		22
Etiòpia	12	5	2	2	21
Nicaragua	16	4	1		21
Dinamarca	16		4		20
Níger	19				19
Hondures	15	2	1		18
Sud-àfrica	10	4	4		18
Ghana	18				18
Noruega	18				18
Andorra	16	1	1		18
Turquia	14	2			16
Bòsnia i Hercegovina	13	2			15
Tailàndia	9		5	1	15
Burkina Faso	13	1			14
Sàhara Occidental	11	1		2	14
Panamà	8	3	3		14
Austràlia	12	1			13
Indonèsia	10	3			13
Letònia	10	2			12
Sri Lanka	9		2		11
Israel	7	2	1	1	11
Costa Rica	5	2	3	1	11
Armènia	4		6		10
Afganistan	6	4			10
Luxemburg	9				9
Kenya	8				8
Sèrbia	7		1		8
Nova Zelanda	5		3		8
República de Macedònia	7				7
Finlàndia	7				7
Bielorrússia	7				7
Kazakhstan	4	1	2		7
Guatemala	7				7
Estònia	5		1		6
Puerto Rico	4		2		6

continua

País	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Total general
Angola	6				6
Líban	3	3			6
Costa d'Ivori	6				6
Grècia	6				6
Guinea Bissau	4		1		5
Egipte	4			1	5
Geòrgia	4				4
Jordània	4				4
República del Congo	4				4
Cap Verd	3				3
Croàcia	2		1		3
Iran	1	2			3
São Tomé i Príncipe	3				3
Iugoslàvia	3				3
Albània	3				3
Benín	3				3
Unió dels Emirats Àrabs	3				3
Malta	3				3
Namíbia	2		1		3
Eslovènia	2		1		3
Uganda		2			2
Madagascar	2				2
Corea del Sud		2			2
Iraq	2				2
Gabon	2				2
Moçambic	1		1		2
Uzbekistan	2				2
Singapur	1	1			2
República Democràtica del Congo	2				2
Síria	2				2
Malàisia	1	1			2
Mònaco			1		1
Anguilla	1				1
Vietnam	1				1
Macau	1				1
Granada	1				1
Polinèsia Francesa	1				1
Rwanda	1				1
Maurici	1				1
Brunei	1				1
Aràbia Saudita	1				1
Åland	1				1
Palestina		1			1

continua

País	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Total general
Kuwait					
Líbia					
Seychelles					
Mayotte					
Turkmenistan					
Antilles Neerlandeses					
Azerbaidjan					
Liechtenstein					
Micronèsia					
Qatar					
Martinica					
Oman					
Territori Britànic de l'Oceà Índic					
Nova Caledònia					
Comores					
Total general	21.593	2.493	3.556	229	27.871

Font: Conselleria d'Educació i Cultura

2. LA FORMACIÓ PROFESSIONAL COM A MECANISME D'INTEGRACIÓ ESCOLAR, LABORAL I SOCIAL

Amb l'objectiu d'anar completant la informació dels anuaris anteriors sobre la presència d'alumnat estranger en els diferents nivells, modalitats i tipologies d'estudis del sistema educatiu de les Illes Balears, volem centrar l'atenció en una de les vies més directes i de major eficàcia per afavorir la integració de l'alumnat estranger, evidentment des del punt de vista escolar, però sobretot de cara a la seva incorporació al món laboral i, per tant, a la societat de la comunitat autònoma: la preparació mitjançant la formació professional (FP).

Sense caure en el sensacionalisme, volem recordar els successos que han tingut lloc durant aquests darrers anys en determinades barriades de localitats franceses causats, entre altres coses, per la manca d'expectatives laborals dels joves de nacionalitat francesa, fills d'immigrants. Molts dels anomenats immigrants de segona generació, a França, no han tingut les possibilitats d'una bona formació que els hagi permès la integració en pla d'igualtat amb els joves de famílies franceses en sectors laborals qualificats.

En conseqüència, és evident que la formació professional és clau per al conjunt de l'alumnat i esdevé un instrument molt útil per a l'alumnat estranger com a via d'integració. Per tant, a continuació, analitzem les dades del present curs escolar 2010-2011 relatives a la presència d'aquest tipus d'alumnat dins l'àmbit de la formació professional.

Així doncs, dins aquest bloc volem analitzar la presència d'alumnat estranger dins els estudis propis de la formació professional (cicles formatius de grau mitjà i superior) i dins els programes de qualificació professional inicial presents a l'ESO.

2.1. La presència d'alumnat estranger als programes de qualificació professional inicial (PQPI)

La implantació, mitjançant la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOE), dels programes de qualificació professional inicial com una alternativa a l'alumnat d'ESO que té dificultats o manca de motivació per seguir els estudis ha tingut una enorme acceptació en el sistema educatiu de les Illes Balears; la progressió de la matriculació en programes de qualificació professional inicial ha estat espectacular, de manera que la demanda sempre ha superat l'oferta de la majoria de modalitats d'aquest tipus de formació.

QUADRE 13. EVOLUCIÓ DE LA MATRICULACIÓ DE PQPI EN EL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS (2008-2011)

2007-2008	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
PQPI	876	1.072	1.627	2.191

Font: Conselleria d'Educació i Cultura

Dels 2.191 alumnes matriculats de programes de qualificació professional inicial durant el curs 2010-2011, 575 són de nacionalitat estrangera i representen el 26,25%.

Dels 575 alumnes estrangers matriculats de programes de qualificació professional inicial durant el curs 2010-2011, 422 s'han matriculat en el primer nivell (73%) i 153 (27%) en el segon.

Els estudis de programes de qualificació professional inicial s'inclouen dins els estudis d'ESO, amb una formació general comuna i un enfocament cap a una iniciació professional. En aquest sentit al quadre següent recollim *la demanda de l'alumnat estranger present als estudis de programes de qualificació professional inicial durant el present curs per tipologia d'estudis.*

QUADRE 14. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT A PROGRAMES DE QUALIFICACIÓ PROFESSIONAL INICIAL PER MODALITAT, DURANT EL CURS 2010-2011

PQPI	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Ir d'Auxiliar d'Oficina	72	54	9	9	
Ir d'Auxiliar d'Instal·lacions Electrotècniques i de Telecomunicacions	54	45	2	7	
Ir d'Auxiliar de Manteniment d'Electromecànica de Vehícles	49	30	5	14	
Ir d'Auxiliar de Serveis de Restauració	48	28	3	15	2
Ir d'Auxiliar de Cuina	39	27	1	11	
Ir d'Auxiliar de Perruqueria	34	27	3	4	
Ir d'Auxiliar de Dependent de Comerç	26	19	2	5	

continua

PQPI	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Ir d'Auxiliar de Jardins, Vivers i Parcs	25	22	2	1	
Ir d'Auxiliar de Lampisteria i Climatització Domèstica	22	22			
Ir d'Auxiliar en Tècniques Estètiques	21	19	1		
Ir d'Auxiliar en Gravació i Tractament de Dades	8	3		5	
Ir d'Auxiliar de Muntatge i Manteniment de Sistemes Microinformàtics	7	5		2	
Ir d'Auxiliar de Fusteria	7	2		5	
Ir d'Auxiliar de Fabricació Mecànica	7		7		
Ir d'Auxiliar d'Agricultura	2	2			
Ir d'Auxiliar de Manteniment de Carrosseria de Vehicles	1	1			
2n de PQPI	153	106	20	23	4
Total	575	412	56	101	6

Font: Conselleria d'Educació i Cultura

La presència d'alumnat estranger destaca en els estudis d'auxiliar d'oficina, seguidament en l'àmbit electrònic i de mecànica. En un tercer lloc, trobam els programes de qualificació professional inicial de cuina i restauració i, en un altre bloc, la resta de serveis: perruqueria i estètica, comerç, etc.

En conseqüència, s'observa una correlació amb els sectors de serveis més representatius de la nostra comunitat autònoma i que generen un major nombre de llocs de treball.

Una vegada hem sabut quines modalitats són les que presenten una major acceptació per part de l'alumnat estranger, presentam la distribució dels 575 alumnes estrangers per nacionalitat i la seva distribució per illes.

QUADRE 15. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT A PROGRAMES DE QUALIFICACIÓ PROFESSIONAL INICIAL PER NACIONALITATS I ILLES, DURANT EL CURS 2010-2011

	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Marroc	133	92	10	28	3
Equador	87	56	13	18	
Colòmbia	53	45	4	3	1
Argentina	49	35	5	8	1
Regne Unit	29	17	6	6	
Uruguai	24	18	2	4	
Romania	19	9	1	9	

continua

	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
R. Dominicana	18	13	4	1	
Senegal	17	14		3	
Alemanya	16	13		3	
Bolívia	13	9	3	1	
Xile	12	11		1	
Bulgària	11	11			
Itàlia	11	9	1	1	
Brasil	8	7	1		
Ucraïna	8	7		1	
Cuba	6	5	1		
Nigèria	6	6			
Polònia	6	5		1	
Perú	5	1	2	2	
Rússia	5	4		1	
Filipines	4			4	
Paraguai	4	1		3	
Veneçuela	4	4			
Gàmbia	3	3			
Guinea Equatorial	3	2	1		
Portugal	3	2		1	
Algèria	2	1			1
Mali	2	2			
P. Baixos	2	1		1	
Xina	2	2			
Bangladesh	1		1		
Costa d'Ivori	1	1			
Dominica	1	1			
Guinea	1	1			
Hondures	1	1			
Índia	1	1			
Mauritània	1		1		
Noruega	1	1			
São Tomé	1	1			
Tailàndia	1	1			
Totals	575	412	56	101	6

Font: Conselleria d'Educació i Cultura

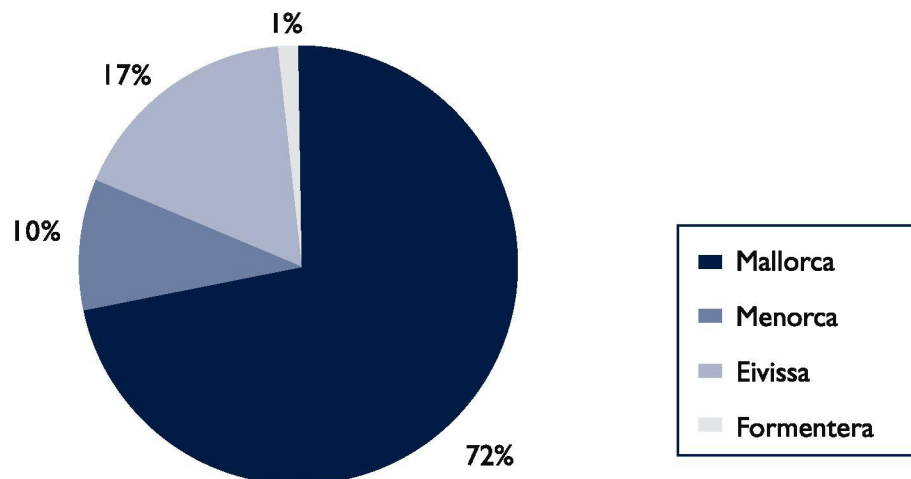
Al quadre anterior, s'observa una correlació de l'alumnat estranger amb major presència en el sistema educatiu de les Illes amb l'alumnat que fa estudis de programes de qualificació professional inicial.

Els deu principals països de procedència de l'alumnat que cursa qualque modalitat de programes de qualificació professional inicial són el Marroc, l'Equador, Colòmbia, l'Argentina, el Regne Unit, l'Uruguai, Romania, la República Dominicana, el Senegal i Alemanya.

En l'acceptació d'aquests tipus d'estudis no hi ha diferències per nacionalitat, al contrari, sembla que agrada tant a alumnes espanyols com a estrangers i, dins d'aquest últim grup, tant a alumnes procedents de països desenvolupats com d'altres indrets del món. Com indica el quadre 14, dins els diferents grups de programes de qualificació professional inicial de les Illes, trobam alumnat de 40 nacionalitats diferents, de tots els continents del món.

La distribució dels 575 alumnes estrangers matriculats als diferents programes de qualificació professional inicial de les Illes Balears és la següent: a Mallorca hi ha 412 alumnes (72%); a Menorca, 56 (10%); a Eivissa, 101 (17%), i a Formentera, 6 (1%).

GRÀFIC 8: PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER DE PQPI PER ILLES BALEARS. CURS 2010-2011

Font: Conselleria d'Educació i Cultura

Inicialment, l'atractiu dels programes de qualificació professional inicial és bàsicament de dos tipus: poder fer un itinerari formatiu més proper a la iniciació de la pràctica professional, amb un enfocament més pràctic i amb menys assignatures teòriques com a alternativa a l'ESO, i la possibilitat d'assolir el títol d'ESO amb la superació del segon nivell o mòdul voluntari.

La recent aprovació de la Llei 2/2011, de 4 de març, d'economia sostenible afavoreix encara més l'acceptació dels programes de qualificació professional inicial, ja que permet la promoció

directa d'aquells alumnes que hagin aprovat el primer nivell de PQPI a l'accés d'un cicle formatiu de grau mitjà.

La importància d'aquesta via preparatòria i alternativa a l'ESO, en la línia de l'itinerari formatiu cap a una qualificació i titulació professional, és evident.

2.2. Els cicles formatius de formació professional de les Illes Balears com a mecanisme d'integració de l'alumnat estranger

Diversos estudis fets a finals de la dècada dels anys noranta a Espanya feien referència als sectors laborals amb major presència de treballadors immigrants de nacionalitat estrangera. Assenyalaven que, curiosament, aquests treballadors ocupaven llocs de treball complementaris als propis de la població autòctona i, alhora, és tractava de feines que implicaven una baixa qualificació professional: sector primari, sector de la construcció, servei a persones grans i infants, neteja de la llar o d'oficines, etc.

En el cas de les Illes Balears, que té un sistema dual d'immigració estrangera, procedent tant del nord com del sud, s'observa des de fa anys una diferenciació en la tipologia d'ocupació laboral d'aquestes persones, amb un predomini de persones empresàries i/o amb elevada qualificació entre les persones procedents d'altres països desenvolupats (del nord) i de l'existència de treballadors assalariats en el col·lectiu de persones originàries de països extracomunitaris (del sud).

Cal recordar que els treballadors procedents d'altres països de la Unió Europea gaudeixen exactament dels mateixos drets que els espanyols, la qual cosa ha afavorit el fet que moltes d'aquestes persones creïn petites empreses dedicades al sector turístic, immobiliari, d'esbarjo i de serveis en general.

També, a l'inici d'aquesta forta arribada de treballadors estrangers, els diferents estudis plantejats des del punt de vista sociològic detectaven un cert rebuig, per part de la població autòctona, a ser atesos en diferents serveis (hoteleria, restauració, etc.) per persones de determinades nacionalitats i/o races.

La percepció social actual és de superació de molts d'aquests prejudicis i/o estereotips com a conseqüència del contacte amb aquesta població en el dia a dia. En aquest sentit, el paper de l'escola ha estat molt important, no solament per als infants sinó també com a lloc de trobada de persones de diferents nacionalitats i/o cultures entorn dels infants.

Avui en dia, trobam treballadors estrangers pràcticament en tots els àmbits laborals de les Illes i l'efecte de substitució en determinades activitats de la població autòctona és cada vegada més observable i evident. Inclús l'empenta empresarial de persones extracomunitàries fa visible l'increment de diferents negocis de restauració, botigues i també serveis, en principi adreçats a altres persones de la mateixa nacionalitat, el quals, amb el pas del temps, aconseguen atreure la població en general.

No obstant això, aquesta integració laboral de gran part de la població estrangera resident a les Illes no deixa de ser l'ocupació de llocs de treball que els autòctons no volen fer, com ha succeït en altres països del nostre entorn europeu amb una major tradició immigratòria, on únicament una petita part, per la seva qualificació professional (doctors...), o bé per la seva iniciativa empresarial per posar en funcionament un negoci (bar, botigues, serveis, etc.), se situa dins l'àmbit professional amb uns ingressos mitjans equivalents als de la població autòctona.

Per tant, una de les fronteres que caldrà superar de cara a la integració plena de la població immigrada és el nivell de qualificació professional. En ocasions la dificultat radica en el reconeixement i convalidació d'estudis, no obstant això, en la majoria de casos es tracta de tenir una titulació o qualificació professional, per la qual cosa analitzar la situació de l'alumnat de formació professional de nacionalitat estrangera és un bon punt de partida per determinar la tendència actual.

2.2.1. Context general de la matrícula d'alumnat dels estudis de cicles formatius de formació professional

La formació professional a les Illes Balears durant els darrers anys es caracteritza pels trets següents:

- a. L'increment de la demanda en general, justificada pels gestors d'aquests estudis per la situació d'atur que afavoreix el retorn o la continuïtat d'aquests estudis per adaptar-se o reciclar-se d'acord amb l'oferta del mercat de treball de les Illes que requereix una mà d'obra cada vegada més qualificada i especialitzada.

QUADRE 16. EVOLUCIÓ DE LA MATRÍCULA DELS CICLES FORMATIUS DE GRAU MITJÀ (CFGM) I DE GRAU SUPERIOR (CFGS) D'FP AL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS (2008-2011)

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
CFGM	4.793	4.789	5.443	6.574
CFGS	2.529	2.907	3.553	4.238
Total	7.322	7.696	8.996	10.812

Font: Conselleria d'Educació i Cultura

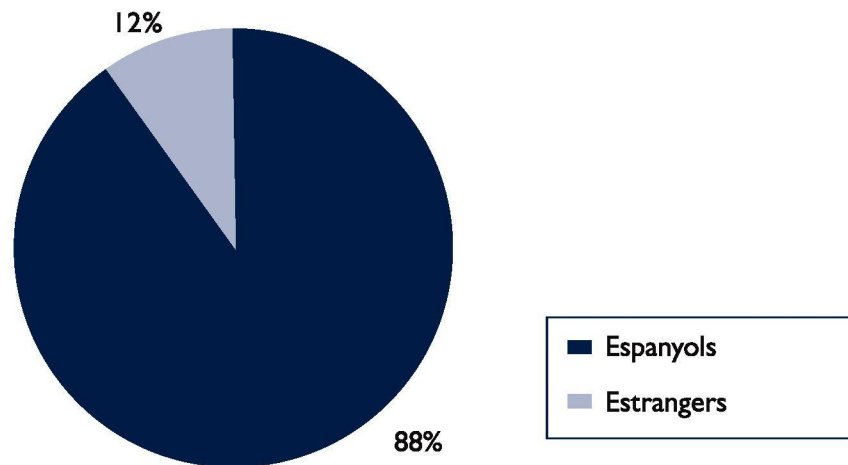
- b. L'adaptació de la demanda i l'oferta de formació professional a la nova realitat i tendències del sistema productiu. En el cas de les Illes s'ha produït un procés de substitució d'estudis tradicionals de formació professional (administració...) per altres en fase expansiva relacionats amb els àmbits sanitari, d'activitats físiquesportives, d'oci, etc. També es manté l'acceptació d'altres àmbits de formació, com ara la informàtica.

2.2.2. L'alumnat estranger present als estudis de formació professional de les Illes durant el curs 2010-2011

En total, durant el curs 2010-2011, a les Illes hi ha 1.213 alumnes estrangers distribuïts en 64 cicles formatius de grau mitjà i superior.

En relació amb els 10.812 alumnes matriculats dels diferents cicles formatius de les Illes Balears tant de grau mitjà com superior, els 1.213 alumnes estrangers representen el 11,2%, un percentatge important encara que inferior en altres etapes i/o modalitats educatives.

GRÀFIC 9: PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT A FP. CURS 2010-2011

Font: Conselleria d'Educació i Cultura

El quadre següent (17) recull la distribució d'alumnes estrangers als cicles formatius amb més acceptació i amb presència superior a 15 alumnes estrangers.

QUADRE 17. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT ALS CICLES FORMATIUS MÉS SOL·LICITATS DE LES ILLES BALEARS DURANT EL CURS 2010-2011

	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Gestió administrativa	191	156	18	17	
Cures Auxiliars d'Infermeria	138	115	6	17	
Administració i Finances	78	62	5	10	1
Sistemes Microinformàtics i Xarxes	74	59	6	9	
Instal·lacions Elèctriques i Automàtiques	72	58	6	8	
Cuina i Gastronomia	56	38	3	12	3
Educació Infantil	52	41	3	7	1
Comerç	35	32	2	1	
Perruqueria	31	22	3	6	
Electromecànica de Vehicles	28	19	1	8	
Serveis de Restauració	27	18	2	7	
Farmàcia i Parafarmàcia	27	20		7	
Atenció Sociosanitària	26	10	9	6	1

continua

	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Administració de Sistemes Informàtics en Xarxa	21	18	2	1	
Muntatge i Manteniment d'Instal·lacions de Fred, Climatització i Producció de Calor	19	12	2	5	
Conducció d'Activitats Fisicoesportives en el Medi Natural	17	10	3	4	
Gestió d'Allotjaments Turístics	17	17			
Equips Electrònics de Consum	16	15		1	

Font: Conselleria d'Educació i Cultura

Tant la classe política de les Illes com els especialistes en economia, assumptes laborals i de l'àmbit educatiu, sembla que tothom està d'acord en la necessitat de tenir persones formades i especialitzades com una de les millors estratègies en temps de crisi econòmica de cara a la recerca de feina, i sobretot com a potencial de la societat i l'economia balear per a la millora de la competitivitat en un món cada vegada més globalitzat.

D'altra banda, fent una ullada al món laboral de les Illes s'observa que el reconeixement dels tècnics professionals, tant des del punt de vista de la retribució econòmica com de la perspectiva social, ha assolit una millora important durant les darreres dècades, fins al punt que, quan es crida un llanterner, un electricista, un tècnic informàtic, etc., primerament convé passar pel banc.

Així doncs, la formació professional al conjunt de l'Estat espanyol, i també a les Illes Balears, té actualment una demanda superior a la majoria de l'oferta de cicles formatius, tant per motius de tipus conjuntural, per la dificultat d'obtenció de feina i com a alternativa per assolir una especialització professional, com a causa de la demanda de professionals dels diferents àmbits econòmics de les Illes.

En aquest sentit, a continuació, volem recordar les principals sortides professionals i expectatives de l'alumnat que cursa els mòduls amb major acceptació de les Illes.

Prèviament volem recordar que els cicles formatius tant de grau mitjà com superior tenen una durada que va de 1.300 a 2.000 hores, amb formació teòrica i pràctica en empreses.

La majoria de cicles formatius presenten una oferta formativa bastant completa que inclou mòduls per capacitar els estudiants en la iniciativa empresarial de cara a la posada en funcionament de petites empreses o bé la realització de treballs com a assalariats.

Aquests estudis també solen tenir un enfocament cap a la realització professional tant dins l'àmbit de l'empresa privada com del treball de l'administració pública, com a personal funcionari o com a contractat.

Un tercer mòdul interessant i bastant comú en la majoria de cicles formatius de formació professional fa referència a la importància de la seguretat i higiene en la feina, sobretot en els àmbits en què sigui imprescindible l'obtenció del carnet de manipulador d'aliments.

Les àrees de formació de major acceptació per part de l'alumnat estranger presenten clarament una correlació amb els principals àmbit laborals de les Illes Balears. Tot seguit s'explica breument quins són i les sortides professionals que tenen:

Tècnic en Gestió Administrativa

Aquest professional pot dur a terme un ventall important de tasques administratives relacionades amb el finançament, comptabilitat, economia, recursos humans, venda i comercialització de productes, reclamacions, auditoria, etc.

Tècnic en Cures Auxiliars d'Infermeria

La titulació d'aquest mòdul permet desenvolupar gran varietat de tasques professionals en relació amb l'atenció primària i comunitària, com ara l'atenció domiciliària, promoció de la salut, consultes, etc.

Cal recordar la recent inauguració de l'hospital de referència de Mallorca, així com el creixement de la xarxa d'atenció primària i, per tant, la important creació de llocs de treball.

Altres tasques professionals per a les quals prepara aquest tipus d'estudis tenen a veure amb l'atenció especialitzada relativa a consultes, hospitalització, pediatria, unitats especials (UVI, UCI, etc.) geriatria, etc.

Totes aquestes sortides estan relacionades amb centres sanitaris, departaments d'afers socials d'ajuntaments, consells insulars o el govern autonòmic, etc.

Tècnic en Sistemes Microinformàtics i Xarxes

Cal recordar que l'era dels ordinadors és jove i està en evolució constant, tant des del punt de vista tècnic com de l'expansió en la creació de feines que hi estan relacionades. La formació i titulació d'aquest cicle formatiu permet treballar en empreses del sector dels serveis que es dediquen a la comercialització, el muntatge i la reparació d'equips, de xarxes de dades i serveis microinformàtics, així com en feines pròpies dels operadors de sistemes, etc.

Tècnic en Instal·lació i Manteniment Electromecànic de Maquinària i Conducció de Línies

Aquest professional és troba qualificat per fer tasques de muntatge i manteniment de maquinària i equip electromecànic, de sistemes elèctrics i equips industrials, així com tasques d'administració, gestió i comercialització en una petita empresa o taller.

No és necessari esmentar el pes que tenen l'electrònica i les màquines en la nostra vida i els treballs que generen.

Tècnic en Cuina i Gastronomia

La cuina i la gastronomia, com a oferta complementària o bé dins l'economia turística, s'inclouen dins el principal sector productiu de les Illes.

Tothom sap que un bon cuiner o un bon reposter tenen garantida la feina a les Illes Balears, per tant, no és estrany que els alumnes demanin cursar aquests estudis.

Una vegada superat el cicle en cuina i gastronomia es poden fer tasques professionals relacionades amb:

- l'elaboració, decoració i presentació de productes culinaris,
- els processos d'envasament i conservació de productes,
- l'adequació dels espais i ús de maquinària, eines i estris necessaris per l'elaboració de productes de cuina i gastronomia.

Tècnic en Comerç

Aquest estudis capaciten per organitzar i controlar les operacions de comercialització de productes: magatzem, màrqueting i publicitat, venda de productes i serveis, gestió d'establiments, etc.

Tècnic en Perruqueria

Dins el conjunt de cicles formatius, el de perruqueria té bastant acceptació, entre altres coses pels canvis i la innovació del sector lligats a la importància de la imatge personal dins la societat actual.

Els alumnes que cursen aquests estudis obtenen una formació relacionada amb:

- l'assessorament als clients sobre possibles canvis en la imatge personal, mitjançant el tractament i la transformació estètica dels cabells,
- el tall del cabell, canvi de color, pentinat, etc.,
- l'aplicació de tècniques de manicura, pedicura, etc.

Tècnic en Serveis de Restauració

Aquest professional és troba qualificat per treballar en el sector de l'hoteleria, així com en establiments de restauració, portant a terme processos d'elaboració i servei d'aliments i begudes.

Tècnic en Farmàcia i Parafarmàcia

Les tasques professionals per a les quals prepara aquest cicle formatiu són les següents:

- assistir en l'elaboració i dispensació de productes farmacèutics, sota la supervisió d'un facultatiu en farmàcies i/o laboratoris,
- obtenir valors de paràmetres somatomètrics de constants vitals de l'usuari i efectuar controls analítics,
- tramitar la facturació de receptes.

Tècnic en Atenció Sociosanitària

Aquest professional rep una formació que el capacita per:

- organitzar, preparar i controlar les intervencions d'atenció física i, si escau, psicosocial, a les persones i al seu entorn.
- Això li permet desenvolupar la tasca dins el sector dels serveis socioculturals i de la comunitat, tant públics com privats.

Tècnic en Sistemes Microinformàtics i Xarxes

La superació del cicle formatiu capacita per:

- instal·lar i configurar software bàsic i d'aplicació, xarxes locals cablejades, sense fil o mixtes i connectades a xarxes públiques,
- muntar i configurar ordinadors i perifèrics,
- executar procediments establerts de recuperació de dades i aplicacions de dades al sistema,
- elaborar documentació tècnica i administrativa del sistema, elaborar pressuposts i assessorar el client.

Tot això permet treballar en empreses del sector dels serveis que es dediquen a la comercialització, muntatge i reparació d'equips, xarxes i serveis microinformàtics en general.

Tècnic en Equips i Instal·lacions Electrotècniques

La formació dins aquest àmbit professional se centra a construir, explotar i mantenir línies i instal·lacions de distribució d'energia elèctrica en mitjana i baixa tensió i en centres de transformació.

Els principals llocs de treball associats a aquest perfil són:

- instal·lador de línies elèctriques i d'electrodomèstics,
- muntador de centres de producció, de quadres elèctrics, d'antenes, d'equips telefònics, etc.

Tècnic en Conducció d'Activitats Fisicoesportives en el Medi Natural

Aquest professional pot exercir la seva activitat tant en l'administració i organismes públics com en empreses privades, treballant com a monitor i/o formador en diverses activitats físiques i a l'aire lliure amb grups de persones en funció de l'edat, interessos i condició física.

El seu camp d'actuació és molt ampli i variat: activitats físiques i recreatives, esportives tant individuals com de grup, de condicionament físic i de temps lliure i socioeducatives.

Una vegada presentades les diferents sortides professionals corresponents als cicles formatius en els quals es troba escolaritzat l'alumnat estranger a les Illes Balears, volem esmentar els altres cicles, tant de grau mitjà com de grau superior que s'imparteixen als centres educatius de les Illes, malgrat que encara no hi trobam alumnat estranger. Són els següents:

- Activitats Agràries
- Arts Gràfiques
- Edificació i Obra Civil
- Fabricació Mecànica
- Hoteleria i Turisme
- Imatge Personal
- Imatge i So
- Indústries Alimentàries
- Fusta, Moble i Suro
- Maritimopesquera
- Química
- Seguretat i Medi Ambient
- Serveis Socioculturals i a la Comunitat
- Tèxtil, Confecció i Pell
- Transport i Manteniment de Vehícles
- Vidre i Ceràmica

En síntesi, podem destacar el caràcter finalista dels diferents estudis de formació professional. També preparen els alumnes perquè tinguin un important nivell de cultura general i, per a tots aquells que fan un cicle formatiu de grau superior, ofereixen la possibilitat de continuar els estudis a la universitat.

A més de constatar les sortides professionals dels cicles formatius de formació professional, volem assenyalar que molts dels professionals necessaris en el mercat de treball de les Illes, inclús en un moment de forta crisi econòmica com l'actual, poden afavorir la creació de llocs de treball i la contractació indefinida, ja que la contractació temporal té com a destinataris principals les persones poc qualificades.

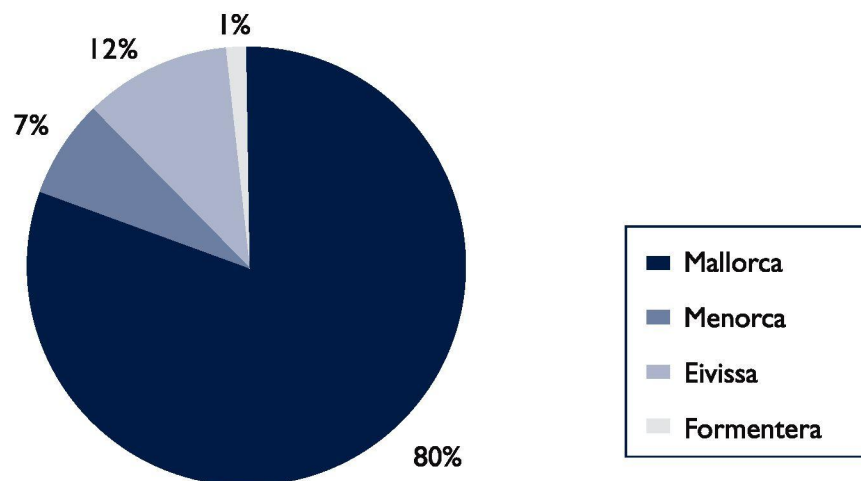
QUADRE 18. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT DE CICLES FORMATIUS DE FORMACIÓ PROFESSIONAL A LES ILLES BALEARS DURANT EL CURS 2010-2011

	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Equador	196	151	16	29	
Colòmbia	161	132	4	23	2
Argentina	100	81	5	12	2
Marroc	94	60	13	20	1
Itàlia	61	54	3	3	1
Bolívia	59	48	10	1	
Perú	50	39	7	4	
Uruguai	50	37	2	11	
Xile	41	36	2	3	
Romania	40	32	3	5	
Alemanya	37	35		2	
Bulgària	37	33	1	3	
Brasil	35	25	5	5	
Regne Unit	30	22	8		
R. Dominicana	21	17		4	
Veneçuela	20	19	1		
França	18	15		3	
Cuba	17	15	2		
Guinea Equatorial	12	10		2	
Algèria	9	9			
Paraguai	9	5		4	
Polònia	9	7	2		
Rússia	8	8			
Senegal	8	8			
Ucraïna	7	4	1	2	
Filipines	6	3	1	2	
Nigèria	6	6			
Xina	5	5			
Índia	4	3	1		
Moldàvia	4	4			
Níger	4	4			
P. Baixos	4	2		2	
Portugal	4	4			
Camerun	3	3			
Guinea	3	2	1		

continua

	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Nicaragua	3	3			
Bèlgica	2	2			
Dominica	2	2			
Hongria	2	2			
Lituània	2	2			
Mèxic	2	1		1	
Suïssa	2	2			
Albània	1	1			
Armènia	1	1			
Àustria	1	1			
Bòsnia Hercegovina	1	1			
Burkina Faso	1	1			
Croàcia	1	1			
El Salvador	1	1			
Eslovàquia	1	1			
Eslovènia	1			1	
EUA	1	1			
Gàmbia	1	1			
Irlanda	1	1			
Irlanda	1	1			
Israel	1	1			
Kazakhstan	1	1			

GRÀFIC 10: ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT A CICLES FORMATIUS D'FP, PER ILLES. CURS 2010-2011

Font: Conselleria d'Educació i Cultura

De l'observació de la distribució de l'alumnat estranger matriculat de cicles formatius de formació professional a les Illes Balears durant el curs 2010-2011, per nacionalitats (quadre 18) i per Illes (gràfic 10), és dedueix una correlació amb la resta de l'alumnat del sistema educatiu balear.

3. CONCLUSIONS I PROPOSTES

1. L'alumnat estranger matriculat als centres d'educació infantil i primària (CEIP) i als instituts d'ensenyament secundari (IES) de les Illes ha continuat la tendència descendent iniciada el curs anterior i, malgrat el balanç positiu d'alumnat estranger matriculat als diferents nivells i tipus d'estudis de les Illes Balears, aquest es concentra en nivells i modalitats d'estudis no obligatoris.
2. El context general de creixement econòmic ha tingut una importància directa en part de la població estrangera resident a les Illes més vulnerable que, davant les dificultats, ha optat pel retorn als seus països d'origen pel que fa al darrer any. No obstant això, el balanç dels 15 darrers anys és espectacular ja que la població estrangera ha fet augmentar la població total de la comunitat autònoma de les Illes Balears en un 21%.
3. A més del retorn, un factor que s'ha incrementat durant el curs 2010-2011 ha estat la mobilitat interna de l'alumnat estranger i també l'autòcton de les Illes. Això, en ocasions, dificulta la disponibilitat de places escolars en determinades àrees turístiques durant els darrers mesos del curs i els primers mesos del curs següent per la mobilitat d'alumnat procedent d'altres comunitats autònomes que acompanya les seves famílies, treballadors de temporada turística. En aquest sentit cal esmentar municipis com Alcúdia, Calvià, Son Servera i Felanitx, a Mallorca, i Santa Eulària del Riu, Sant Antoni de Portmany, etc., a Eivissa.
4. La nova situació de l'alumnat estranger, caracteritzada per un cert estancament en els nivells obligatoris, permetrà als centres educatius establir el seu alumnat i dur a terme una línia de treball menys sotmesa a adaptacions constants a l'alumnat nouvingut que s'hi incorpora al llarg del curs.
5. La integració política de la població estrangera resident a les Illes encara presenta una taxa baixa quan a la seva participació en les eleccions locals i autonòmiques; dels 138.853 ciutadans d'altres nacionalitats que podrien votar, únicament s'han inscrit al cens electoral el 16%. En conseqüència, els votants potencials del darrer procés electoral de l'any 2011 han estat 22.335. Evidentment, aquestes dades denoten una manca d'integració en la comunitat balear dins un àmbit tant important com la gestió política i social del conjunt de les Illes i, especialment, de l'àmbit municipal.
6. El nivell de qualificació professional afavoreix la integració al mercat de treball de les Illes Balears i, per tant, afavoreix la integració general de l'alumnat de nacionalitat estrangera. Durant el curs 2010-2011 hi ha 575 alumnes estrangers que estan matriculats dels programes de qualificació professional inicial (PQPI), que representen el 26,24% del total de la matrícula.

I, en relació amb els cicles formatius de grau mitjà i superior, els 1.213 alumnes estrangers representen el 11,2% de les persones matriculades del conjunt de les Illes Balears durant el present curs.

7. El mercat de treball de les Illes Balears necessita, cada vegada més, treballadors ben preparats, amb un bon nivell d'estudis que permeti afrontar les incerteses d'un món canviant i globalitzat. La qualificació professional també és una via per a la incentivació econòmica i la creació de petites i mitjanes empreses, per combatre els inconvenients de l'estacionalitat i com a mecanisme d'incentivació de la contractació indefinida.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Adreces d'Internet recomanades

- <<http://www.caib.es>> Informació útil sobre formació professional.
- <<http://www.ibae.es>> Institut Balear d'Estadística.
- <<http://www.ine.es>> Base estadística fonamental de l'Estat espanyol.